

סבא הרמן עם נחום דוד
ליד קבר שמואל הנביא

אה"ח 1234567

ר' אברהם הורביץ.
חותנו של נחום דוד

אוצר החכמה

אוצר החכמה

אוצר החכמה

כשהתפילין עליו קרא בקול אל ה': "השבת קרבה, יום של מנוחה. הנח לים לשבות." כשהגיע היום לקיצו והשבת ירדה, נח הים מזעפו באורח נס. רב החובל והמלחים הצמידו ללחיו של דייוו נשיקות מצלצלות. בשארית ימי המסע זכה דייוו לכל כבוד אפשרי. בארוחות, על אף שכל מזונו היה רק פירות, מקומו היה ליד רב החובל, וכינויו היה "הקדוש".

אה"ח 1234567

אה"ח 1234567

יום נפלא היה היום בו הגיע מברקו של דייוו המודיע לנו את מועד בואו. אבא הכין את כולנו. "עכשיו זכרו, נחום דוד הינו גבר צעיר ובן תורה. חסל סדר נשיקות. גם את איידל, הוא כבר אינו ילד קטן."

יצאנו אל הנמל לפחות שעה לפני שאמורה היתה האונייה לעגון. היתה זו פעם ראשונה שהלכנו עם אבא והקדמנו כל כך לצאת. במאמץ רב כבשנו את התרגשותנו. מחשבותי נדדו אל דייוו כפי שהכרתי אותו ארבע שנים קודם לכן. האם יהיה שונה עכשיו? הוא היה אחי הגדול והנערץ. תמיד העניק לי תשומת לב מיוחדת, בהיותי התינוקת במשפחה. אך עכשיו לא אוכל לרוץ אליו ולחבקו כפי שתמיד נהגתי לעשות.

[1234567]

כולנו היינו שקועים במחשבות, בהמתינו בלבבות הומים. לבסוף, נשמעו הצפירות המיוחלות, והחלה התרוצצות חפוזת של עובדי הנמל בקושרם את האונייה. התקרבונו ככל שיכולנו לקצה הרציף וחיכינו, כשפנינו נשואות

מעלה.
[1234567]

ואז הבחנו בנחום דוד היורד בכבש האונייה. הנער שעזב אותנו היה עכשיו גבר צעיר ונאה המנופף אלינו לשלום. סוף סוף הוא היה עמנו.

אבא ברכו לשלום כמפקד העונד את אות הכבוד לחייל מצטיין. אני הייתי לפתע ביישנית ואחוזת אלם, ואמא שכחה את כל הוראותיו של אבא ולחצה את דייוי אל לבה, מחבקת ומנשקת אותו, כשדמעות שמחה שוטפות את לחייה הסמוקות.

[1234567]

נחום דוד מילא את תפקיד בן התורה בשלמות. הוא בכל זאת העניק לי אותו מבט מיוחד, וחיוך המביע כי הוא עדיין אחי הגדול והאהוב, ולחש לי: "יש לי מתנה עבורך." העולם נראה כה נפלא בעיני.

השמועה פשטה! בנו של ר' יעקב יוסף חזר מחברון והוא פתוח להצעות שידוכים. מיד הופיעו השדכנים בהמוניהם. לכל אחד מהם היתה הנערה הסופר-מעולה והמיוחדת בשבילו.

לאחד היתה בת מליונרים כלילת המעלות. לאחר היתה נערה בת לדורות של רבנים — מיוחסת כזו. לשלישי היתה בת סוחר, המוכן להעביר על שמו של נחום דוד את חצי עסקיו. לרביעי היתה בחורה משכילה, מורה, המשתכרת ממון רב.

[1234567]

[1234567]

לכל אלה נוספו קרובינו דורשי טובתנו וידידים רבים — שלהם היתה בת, אחות, בת דודה או מכרה, המתאימה בדיוק לדייוי. מעולם לא ידעתי שאמריקה משופעת במאות רבות כל כך של בחורות מעולות.

נחום דוד ריחף על פני גלי הצעות השידוכין בלי להיפגע כלל. אמא קיבלה את כל זה בטבעיות. "מי לא היתה רוצה להינשא לבחור כה מיוחד כנחום דוד שלנו?"

אבא השיב לכולם בצורה בלתי מחייבת: "נראה כבר." וזאת משום שלבו של אבא כבר נטה אל בחורה מסוימת עבור נחום דוד.

חודשים ספורים קודם לכן פרסם אבא בעתון האידישאי, כי הוא מעוניין לייסד אגודת בעלי בתים כדי לקדם את היהדות בניו יורק. הראשון שהשיב למודעה היה ר' אברהם הורוביץ.

כבר בפגישתם הראשונה נקשרה ידידות ביניהם, והם עבדו יחד על נושאים שונים, כמו: שמירת שבת, בניית מקוואות חדשים, השגחה על הכשרות באיטליות, ועידוד אנשים נוספים להצטרף אליהם במאמציהם.

לר' אברהם היה גם מבצע אישי קרוב אל לבו: שמירת הלשון – מבצע שבו דבק לכל פרטיו ודקדוקיו. הוא עשה כמיטב יכולתו לגייס אחרים ללכת בעקבותיו ולדבוק בקיום מצוה גדולה זו. במשך כל חודש אלול, לא הוציא מפני אלא דברי תורה ותפילה.

ר' אברהם היגר ממאלך שברוסיה בשנת תרע"ב (1911). רעייתו שרה נשארה אצל הוריה עם בתו בת השנה חיה־דובא. הוא קיוה שבארה"ב ימצא משרה מתאימה שתאפשר לו להביא שמה גם את בני משפחתו.

ר' אברהם מצא עבודה בבית מלאכה לתפירת מכנסיים. בעל המפעל, יהודי, התרשם עמוקות מחריצותו שמנעה ממנו בזבוז זמן ולו של דקה בלבד. בזכות שקדנותו זו יכול היה שלא לעבוד בשבתות ובחגים, ואפילו לא בחול המועד.

זקנו ופיאותיו, שמעולם לא נגע בהם זוג מספריים, והתנהגותו הדתית, היוו מטרה ללעג ולקלס מצד העובדים האחרים. איטלקי אחד עבד לצידו של ר' אברהם. בוקר אחד, כשהציקו העובדים לר' אברהם ללא הרף, צעק האיטלקי בכעס: "מי שיעז להציק שוב ליהודי קדוש זה, כל עצם בגופו תישבר." מרגע זה רווח לו לר' אברהם.

פרצה מלחמת העולם הראשונה. חלפו כמעט תשע שנים עד שאשתו ובתו יכלו שוב להתאחד עם ר' אברהם, שאז היה כבר חיוור פנים, מיוגע, זקנו אפור וכל הוויתו זרה לחיה־דובא.

שרה, רעייתו, היתה מדוכדכת מהעובדה שבעלה הלמדן היה לפועל פשוט. במשך תשע השנים הצליח ר' אברהם לחסוך 2,000 דולר ממשכורתו. שרה רכשה בית קטן בשדרות בלייך שכרובע ברוקלין. היא פתחה עסק קטן לממכר מצעים וכלי מיטה בביתה, ומאוחר יותר שיפצה את קומת הקרקע ופתחה שם חנות. ר' אברהם חזר בשמחה ללימודיו, אך שם עין על העסק.

הקונים שנכנסו לחנות הגלנטריה של הורוביץ, קיבלו תיאור מדויק ביותר על כל פגם אפשרי שעלול להימצא בסחורה. "אינני יכול להיות אחראי לגבי הצמר שבשמיקה; רצוי שתבדקי היטב את הסדינים, עלול להיות בהם קרע קטן," היה ר' אברהם מזהיר את קוניו בכל עת שנמצא במקום. לפיכך, היתה החנות הקטנה מלאה תמיד בקונים. אך הרווחים היו קטנים, מכיוון שבסופו של דבר הצליחו הקונים לאתר איזה שהוא פגם ולהוריד את המחיר.

בקורת רוח מרובה גילו אבא ור' אברהם, שלאחד מהם יש בן, ולשני – בת. ברית סודית נכרתה ביניהם.

היתה זו חיה דובא שנבחרה על ידי אבא עבור נחום דוד. לבקשתו של אבא היתה היא הבתורה הראשונה שנחום דוד פגש. היא מצאה חן בעיניו, והם התארשו בראש חודש ניסן.

ימי ההכנה לנישואיו של דייוי, שתוכננו להיערך בסוף חודש סיון, היו ימים של חדוה והתרגשות. נשלחו מאות הזמנות, שכן רבים השתוקקו להשתתף בחתונה זו.

אמא קנתה לי שמלת משי בצבע התפוז מעוטרת בתחרה עדינה, ונעלי עור לאק שחורות מקושטות באבזם בצבע כסף. שמרתי על בגדי קרוב למיטתי, כך שבכל בוקר יכולתי להעיף בהם מבט לפני לכת לבית הספר.

ימים ספורים לפני החתונה הבהיר ר' ברוך בער סוגיא קשה לנחום דוד. כחיזוק לטיעונו הבהיר ר' ברוך בער בחזקה על כובע הצילינדר שלו, שהיה מונח על כסא בקירבתו. הכובע התקפל כאקורדיון. ר' ברוך בער הביט בכובעו המעוך בעצב. אבא דאג, כמובן, למגבעת חדשה עבורו לחובשה בחתונתו של דייוי.

דייוי, על כל פנים, לקח בשקט את הכובע הניזוק לכובען, ושאל אם יש לו תקנה. הכובען עשה עבודה מושלמת, ודייוי חבש את מגבעתו של ר' ברוך בער בגאווה בטקס נישואיו.

לבסוף הגיע יום הכלולות. יום נעים ויפה בחודש יוני. בלב שמח יצאנו לחתונתו של דייוי.

ר' ברוך בער היה מסדר הקידושין. היתה זו חתונה יהודית מרוממת נפש. דייוי וחיה דובא, היו חתן וכלה זוהרים.

בחתונתו של נחום דוד הנהיג אבא לראשונה את חלוקת הברכונים לאורחים. רבים ראו וכן עשו בחתונתם.

אחרי נישואי נחום דוד שב בית הרמן למסלולו הרגיל, רגיל ככל שיכול להיות בית עם "מדיניות דלת פתוחה להכנסת אורחים". אמא שוב הגישה לי את ה"פולקס" של העוף, אותם כבש ממני דייוי בשהותו בבית.

מרגע שובו של נחום דוד מחברון, פעמה התקוה בלבו לחזור לארץ ישראל ללמוד שם בישיבה. בתקופת אירושיו, העלה את הנושא מספר פעמים לפני חיה דובא. בהיותה בת יחידה התקשתה להחליט, שכן היה פירושו של הדבר לחיות במרחק של אלפי מילין מהוריה האהובים.

נחום דוד וחיה דובא שכרו, באופן זמני עד שיגיעו לידי החלטה, דירה קטנה מעל החנות בבית הדו־קומתי של משפחת הורוביץ. נחום דוד הלך מדי יום לישיבת "תורת חיים" (ישיבתו של הרב שמידמן) כדי להמשיך בלימודיו.

ליל שבת אחד, שבוע לאחר תשעה באב, כשעזרתי לאמא בהגשה לאורחים, הועם האור לפתע בחדר האוכל שלנו. אחת משלושת הנורות הגדולות נשרפה. ר' ברוך בער, ששר בדיוק זמירות בקולו הנעים, דמם לרגע. אמא

אוצר החכמה

מלמלה: "שיהיה זה אות לטובה." כעבור כמה דקות התרגלנו לאור המעומעם, אך היתה בנו תחושה מבשרת רעות.

אוצר החכמה

מיד לאחר ההבדלה פשטו החדשות הנוראות והטרגיות, שיהודי חברון הותקפו בליל שבת וביום השבת על ידי המון ערבי מתפרע. את המכה הקשה ביותר ספגה ישיבת חברון, בה נטבתו למוות בחורים רבים.

1234567

שוב ירד על ביתנו תשעה באב. ר' ברוך בער, שבנו למד בישיבת חברון, יחד עם הורים נוספים לבנים מתלמידי אבא שלמדו בחברון, התאספו בביתנו וציפו חרדים ומודאגים לחדשות מאהוביהם.

נחום דוד וחיה דובא באו בריצה לביתנו, כשנחום דוד נתון ממש בהלם. הוא ידע כבר כי כמה מחבריו הקרובים היו בין הקרבנות.

אמו של ברוך קפלן התפרצה לביתנו כשעיניה אחוזות טירוף, ובידה העיתון עם רשימת הנרצחים ובנה ביניהם.

1234567

אבא הכריז: "אינני מאמין. אין לי ספק כי ברוך חי." כשנשאל אבא: "איך אתה יכול להיות כה בטוח?" הוא ענה בפשטות: "אני הוא ששלחתי את ברוך (אחד מתלמידיו האהובים ביותר) ללמוד תורה בישיבת חברון. עשיתי זאת במאת האחוזים לשם שמים, כך שאני בטוח שלא אירע לו כל רע."

לאחר מכן שאל ר' ברוך בער את אבא: "ר' יעקב יוסף, ומה בקשר לבני?"

אבא ענה לו: "רבי, הרגשתי היא כי גם בנך בחיים."

1234567

שעה לאחר מכן הגיע מברק מברוך קפלן – "חי ובסדר", וזמן מה מאוחר יותר מברק מבנו של ר' ברוך בער, המבשר כי גם הוא בין החיים.

אוצר החכמה

בשעת לילה מאוחרת של יום ראשון, כששרר השקט בביתנו, ישבו הורי דמומים בחדר האוכל – אבא מתוח ורצוף, ואמא חיוורת ואדומת עיניים. אבא הביט באמא ואמר בשקט: "איידל, האם את זוכרת את החלום אודות אברהם אבינו ושרה אמנו, שדירבן אותי להחזיר את נחום דוד הביתה?"

"חשבתי על כך במשך היום כולו," ענתה אמא חרש.

"איידל, עמדנו למשפט 'שם למעלה', חיי בננו מונחים היו על כף המאזניים. מכיוון שאנחנו מקיימים בדבקות את מצות הכנסת אורחים, המצוה שאותה הורו לעולם לראשונה אברהם אבינו ושרה אמנו, עמדו הם כסניגורים ולימדו עלינו זכות.

"נוכח נשמות קדושות אלה המבקשות בעדנו, לא יכול היה הקב"ה אלא

לזכותנו. זו מצוה וזה שכרה – חיי בננו ניצלו."

אחרי סוכות הפליגו נחום דוד וחיה דובא לישיבת מיר שבפולניה, הזוג
האמריקאי הראשון שעשה כן. וכך התקיימה ברכתם של רעיו, ברכה שחרתה
בכובעו: "יהי רצון שתהא גולה למקום של תורה בתוך שנה."*

אח"ח 1234567

אח"ח 1234567

אוצר החכמה

אוצר החכמה

* אני בטוחה שהבחנתם בסיפור יוצא דופן זה, ששמו של חותנו של נחום דוד הוא ר' אברהם בן ר' יעקב, ושמה של חמותו שרה לאה בת ר' יוסף. תמיד קיננה בי ההרגשה שתפילותיהם עמדו לו לנחום דוד חתנם לעתיד, למרות שעדיין לא היה מוכר להם.
הערה מעניינת נוספת:

ר' אברהם נפטר בשנות השבעים לחייו. הוא מעולם לא סבל מכל בעיה בשיניו, ואף לא מעקירת שן. אפשרי לייחס עובדה תמוהה זו לזכות הקפדתו הדקדקנית על המצוה של שמירת הלשון. מעולם לא הוציא מפיו דבר לשון הרע.